

Proizlazi da bi iz duha Marksa izvedena »estetika« na *dva fronta* — koja bi na jednoj koristila Adornove, a na drugoj strani Lukačeve negativne ocene povodom onih alternativnih epoha u istoriji umetnosti, značila likvidaciju »umetnosti« kao oblika kulture.

Međutim, nema nikakve sumnje da naučnu objektivnost pruža upravo Marksova *Kritika političke ekonomije*, u kojoj se do teorijski odlučnih stavova došlo primenom objektivnih metoda analize. Otkuda onda, pitanje je, ovaj hijatus, ova aporija u »marksističkoj estetici«? Nije li, doista, naišlo vreme odgovornog postavljanja pitanja: zbog čega se Marks nije bavio pitanjem izgradnje »estetičkog sistema«, kao i povodom političke ekonomije: zbog čega Marks nije dao »sistem«, već kritiku, dakle i kritiku postojeće prakse u ovom, ekonomskom obliku prakse? Marks *kritikuje* postojeći oblik kapitalističke ekonomije, koja je, kao ekonomija građanskog sveta, svojevrsna imanentna negacija, kritika umetnosti. Samo iz te perspektive dvostruke negacije, negacije ekonomije koja negira umetnost, može se razumeti Marksov stav prema umetnosti. On čisti prostor, stvarajući socijalno neophodne pretpostavke za obnovu ideje i prakse stvaralačkog rada, i samo u tome i umetničkog rada.

Doduše, Verkmaister je skrenuo pažnju i na činjenicu da je razlika između filozofske estetike i istorije umetnosti u tome što estetika teži, mada svagda varijantnom, »apsolutnom određenju pojma umetnosti«, dok istorija umetnosti traži da *rekonstruiše* istorijski promenljive, ograničene pojmove umetnosti u prošlosti, što bi odgovaralo pre onom metodu Marksove analize koji je bio primenjen u sferi političke ekonomije.

Dakle, neophodno je da prihvatimo stav kritičke hermeneutike da je svaka filozofija, prema tome i estetika, u krajnjem ishodu zasnovana na ateističkim, praktičnim razlozima. Ukoliko sad u ove ateističke razloge uračunamo kulturnoistorijske i lične emanacije, kao razloge koji se nalaze u sloju empirijskog subjektiviteta estetičara, onda se može kazati da je svaki *estetički sistem* rezultat triju činilaca: *ontološkog* (antropološkog) — iz težišne da se odgovori na filozofsko pitanje o biti »estetskog«, *ontičkog* — iz obaveza kulturnoistorijskog utemeljenja, najzad, *personalnog* — koji legitimira stav individualnog subjekta, čije je krajnje produženje sam estetički sistem, katkada shvaćen kao racionalizacija personalnog stava estetičara spram estetske činjenice. Sva tri činila govore o tri lika subjektiviteta estetičke teorije: o Rodu, Istoriji i Individui, ili o Civilizaciji, Kulturi i Ličnosti.

Za razliku od toga, metod koji je Marks primenio u *Kapitalu* približava se metodi prirodnih nauka i matematike, tj. »objektivnom metodu«. I pored toga što je, naime, i taj metod, u svome dubljem sloju, nošen snažnim impulsima Marksove ličnosti i vizije, kao i kulturno-epohalnim, duhovnim razlozima vremena, Marks je nastojao da u najvećoj mogućoj meri postigne onu »naučnu objektivnost« i »nepristrasnost«, stavljajući u zagrade isključivo empirijske zahteve. Upozoravao je da se zbivanja u »ekonomiji« mogu »konstatovati s tačnošću prirodnih nauka« (Marx, Vorwort zur *Kritik der politischen Oekonomie*. Marx/Engels, Werke, Dietz Verlag, Bd. 13. 1975, str. 9).

NAPOMENE:

¹ Karl-Oto Apel, Vorwort. U: Heinz Paetzoldt, *Neomarxistische Aesthetik*. Teil 1: Bloch, Benjamin. Düsseldorf 1974, str. 7.

² Heinz Paetzoldt, *Neomarxistische Aesthetik*. Teil 1, str. 15.

³ Peter Bürger, »Was leistet der Widerspiegelungsbegriff in der Literaturwissenschaft«. In: »Das Argument«, Zschft. für Philos., 17. Jahrgang 1975, S. 199.

⁴ Thomas Metscher, »Tendenzen materialistischer Aesthetik in der BRD. In: A. Giannaras, *Aesthetik heute*. UTB, Francke, München 1974, S. 112.

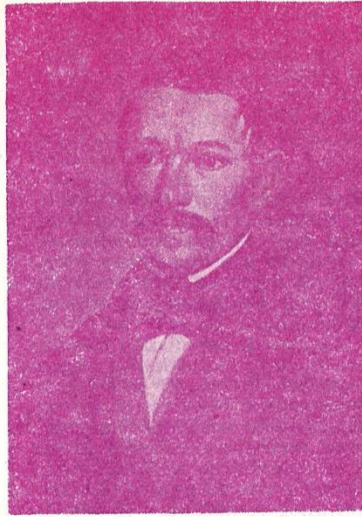
⁵ Peter Hahn, »Kunst als Ideologie und Utopie«. In: Seminar: Literatur- und Kunstsoziologie, Hrsg. von Peter Bürger, Suhrkamp Verlag, Frankfurt/M. 1978, S. 238.

⁶ Günter Rohrmoser, *Herrschaft und Versöhnung*. Aesthetik und die Kulturrevolution des Westens. Verlag Rombach, Freiburg 1972, S. 12.

⁷ O. K. Werckmeister, *Ideologie und Kunst bei Marx u.a. Essays*. Frankfurt am Main 1974, S. 8.

⁸ Marks/Engels, *Sveta porodica*. »Kultura«, Beograd 1959, str. 239.

⁹ O. K. Werckmeister, *Ende der Aesthetik*. Frankfurt am Main 1971, S. 128.



Jovan Sterija Popović (1806—1856) — rad Jovana Popovića



nebojša radojev: sterija (crtež)

sterijina autobiografija

Jovan Sterija Popović rodio se u Vršcu (u Banatu tamiškom) 1. januara 1806. Jošt u detinjstvu počeo je čitati Sveto pismo i pomoću svoje matere slavenski razumevati. Počem srpske osnovne škole svrši, počme latinsku gramatiku u mestu svoga rođenja učiti, no kad se ovo zavedenije, koje je privatno postojalo, ukine, Popović, ne mogući zbog slaboga zdravlja na stranu ići, ostane čez dve godine kod kuće. Sad mu padnu Vidakovićeви romani u ruke, a čez nji takova glad k čitanju u njemu porodi se da je dan-noć nad knjigama sedio, i kad mu ne bi sveče davali, na mesečini čitao. Najveću polzu imao je iz svega toga što je Mrazovićevu gramatiku slovensku bez rukovoditelja naučio i time put prokročio strane jezike jakše izviknuti.

God. 1825, slušajući u tamigradskoj gimnaziji retoriku, spiše prve stihove na slavenskom jeziku: *Slezi Bolgariji*, koje je u Budimu pečatao. Druge godine, pak, stupivši u poeziju takve uspehe u latinskom stihotvorenju pokaže da ga je profesor čestopetarum patriarha nazivao. Ovde izda *Onomasticon* arhimandritu Kengelcu i jedan hudožestveno izrađeni spev svome profesoru, oba na latinskom jeziku. Godine 1827, slušajući filozofiju u sveučilištu peštanskom, izda prvu svoju dramu *Svetislav i Mileva*, koja je one iste godine prepečatana, premda je sočinitelj imao o ovoj slabo mnjenije, zato je posle nekoliko godina nradio i nanovo pečatao u Beogradu 1848. Kao slušatelj filozofije izdao je Popović još tragediju *Miloša Obilića* i kratku povesnicu *Skenderbega* (obe u Budimu 1828).

Po svršetku prava u Kezmarku vrati se u svoju postojbinu, i tu postane profesor latinskog jezika. U ovo vreme izda *Nesrečno supružestvo* i komediju *Laža i paralaža* (obe u Budimu 1830) i dva zabavna kalendara *Vinka Lozića*. God. 1835. ostavi se profesorstva i počme zanimati se kao advokat, no i sad ne izgubi iz očiju knjižestvo. God. 1837. izda poznatu komediju *Tvrđica*, koja je s obštīm zadovoljstvom primljena i iste godine prepečatana; sledujuće, pak, *Pokondirenu tikvu* i *Zluženu* (obe komedije) i jedan šaljivi roman *Roman bez romana*.

Kad se pravoslavne nauke u Liceumu kragujevačkom zavedu, Praviteljstvo srpsko pozove ga za profesora prava prirodnog god. 1840, u kom je zvaniju dve godine prebivao. Na njegovo pismeno predstavljenje, koje je u društvu sa tadašnjim prof. A. Nikolićem Popečiteljstvu prosvštenija potpisao, zavelo se Društvo srpske slovesnosti, koje sad tako polezno dejstvuje na izobraženije opšte. Kad se sledujuće godine Liceum premesti u Beograd, i trudom istog Nikolića teater zavedu, Popović nađe milo polje za svoju delatnost. Ne samo što je dela za predstavljanje sočinjavao, nego se trudio i pozorištnike obučavati. *Vladislav*, tragedija u pet dejstviya (peč. u Beogradu 1842), spada u ovaj period, no predstavljana su mnoga dela od njega, koja nisu pečatana, kao *Ajduci*, pozorje u pet dejstava, *Zenidba i udadba*, komedija, *Simpatija* i *antipatija* (parodija Coekovi preobraženija) u dva akta, *Prevara za prevaru* i *Volšebni magarac*, vesele igre u jednom dejstvu.

Kad se u sept. mesecu god. 1842. promena u Praviteljstvu srpskom učini, Popović postane načelnikom Popečiteljstva prosvštenija. Premda od prirode slabog telesnog sastava i upravo bolešljiv, razvije delatnost u velikoj meri. Sva važnija predstavljenija i projekti, naredbe za škole i učitelje iz njegovog su pera proistekle. Njegovim dejstvom položilo se temelj Srpsko-narodnom muzeumu god. 1844, a god. 1846. fond Sirotinjski, u sljedstvu kojeg iščezlo je prosjačenje u Beogradu. Protiv njegovi dokaza zavedu se...«

(Sterijina nedovršena autobiografija čiji se rukopis čuva u Matici srpskoj. Ovde donesena prema tekstu iz *Letopisa Matice srpske*, sv. VI za god. 1907., koji je dao Tihomir Ostojić.)